

УДК:

© Віталій Моцок
(м. Чернівці)

ПОСЕРЕДНИЦТВО ПОЛЬЩІ У ПОШИРЕННІ ДЕМОКРАТІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЩОДО УКРАЇНИ

Віталій Моцок. Посередництво Польщі у поширенні демократії Європейським Союзом щодо України. У статті розглядається можливість Республіки Польща сприяти поширенню демократії у зовнішній політиці Європейського Союзу щодо України на початку ХХІ ст. Наголошується на трьох складових політики поширення демократії, а саме: просуванні демократії у зовнішній політиці ЄС щодо України, впливі Польщі на політику поширення демократії ЄС щодо України і просуванні демократії у зовнішній політиці Польщі щодо України. Визначена можливість ефективного посередництва Польщі у просуванні демократії Європейським Союзом щодо України.

Ключові слова: поширення демократії, Польща, Україна, Європейський Союз.

Віталій Моцок. Посредничество Польши в распространении демократии Европейским Союзом по отношению к Украине. В статье рассматривается возможность Республики Польша содействовать распространению демократии во внешней политике Европейского Союза по отношению к Украине в начале ХХІ века. Отмечаются три составные части политики распространения демократии, а именно: продвижение демократии во внешней политике ЕС относительно Украины, влияние Польши на политику распространения демократии ЕС относительно Украины и продвижение демократии во внешней политике Польши по отношению к Украине. Определена возможность эффективного посредничества Польши в продвижении демократии Европейским Союзом по отношению к Украине.

Ключевые слова: распространение демократии, Польша, Украина, Европейский Союз.

Vitaliy Motsok. Mediation of Poland in the European Union's Democracy Promotion towards Ukraine. The article deals with the possibilities of the Republic of Poland to assist the democracy promotion in the foreign policy of the European Union towards Ukraine in the beginning of the ХХІ с. Three parts of democracy promotion policy are marked as democracy promotion in the foreign policy of the EU, Polish influence on the EU democracy promotion towards Ukraine and democracy promotion in the foreign policy of Poland towards Ukraine. An opportunity of an effective mediation of Poland in the EU democracy promotion towards Ukraine is defined.

Key words: democracy promotion, Poland, Ukraine, European Union.

Зовнішня політика Європейського Союзу і його політика розширення, яка яскраво проявилася в перших роках ХХІ століття, продемонстрували цілі для країн, які прагнули приєднатися до європейсь-

кого інтеграційного проекту. У свою чергу, беручи до уваги власні євроінтеграційні прагнення, Польща, особливо з другої половини 1990-х рр. і в нульових роках 2000-х рр., підпорядковувала свою зовнішню політику процесу європейської інтеграції у тому числі через долучення до політики поширення демократії. Польща продемонструвала Європейському Союзу свої можливості щодо реекспорту демократії далі на схід європейського континенту тим, що офіційна Варшава показала «зразковий» процес демократизації та лібералізації. Україна стала тією наступною ціллю західної політики сприяння демократії в якій Польща могла брати активну посередницьку роль. Процес розширення ЄС позначився на позиції Польщі щодо поширення демократії на Україну так само, як й Польща вплинула на політику ЄС щодо сприяння демократії щодо України.

У цій статті поставлено за мету визначити ступінь ефективності посередництва Польщі у політиці поширення демократії Європейським Союзом щодо України упродовж періоду активного формування дискурсу поширення демократії у зовнішній політиці ЄС.

Стан розробки проблематики сприяння демократії у зовнішній політиці Європейського Союзу щодо України і польського посередництва у цьому процесі є достатнім. У нашій роботі ми скористалися доробком дослідників, котрі вивчають прояви сприяння демократії у зовнішній політиці Польщі у контексті поширення демократії Європейським Союзом щодо України. З-поміж дослідників слід виокремити праці Ф. Шіммельффенніга, Х. Шольца, П. Кубічка, І. Солоненко, К. Волчук, С. Стюарт, Г. Громадзького, Л. Веселого, К. Лондхурста, М. Заборовського, П. Поспієшної, Дж. Рейнхарта, Я. Корейби, Й. Стрийєка, М. Клатта, А. Мальгіна, Н. Копсі, К. Поморської та інших.

Просування демократії у зовнішній політиці ЄС щодо України

Політична обумовленість є складовим елементом поширення політичного впливу ЄС на Східну Європу до і після його розширення. Поряд з цим, перед ЄС постало завдання формування своєї зовнішньополітичної стратегії щодо країн, які, як передбачалося, не будуть інтегровані до ЄС у найближчій перспективі, оскільки вони не володіли необхідними політичними чи економічними характеристиками для вступу. Однією з таких характеристик була політична обумовленість, яка, передусім, полягала у необхідності поширення демократії.

Українська дослідниця І. Солоненко вважає, що ЄС є відносно новим актором у просуванні демократії. Демократія увійшла у порядок денний зовні-

шньої політики ЄС з початку 1990-х рр. Починаючи з Договору про ЄС у листопаді 1993 р. правові акти з метою розвитку та зміцнення демократії, верховенства права та поваги до прав людини піднялися на вищі позиції у порядку денному зовнішньої політики ЄС. На практиці це відбувалося через політику розширення, через яку ЄС встановив свою роль в якості актору міжнародного просування демократії¹. Погодимося із І. Солоненко, що політичні Копенгагенські критерії можна розглядати як єдину точку відліку для розуміння демократії з боку ЄС. У своїй зовнішній політиці ЄС все частіше підкреслював важливість розвитку демократії та прав людини, розглядаючи демократію як «процес, що розвивається зсередини, який включає всі верстви суспільства, і також ряд інститутів, які повинні забезпечити участь, уявлення, (...) та підзвітність»².

З інструментів ЄС у просуванні демократії слід виокремити Європейську політику сусідства (ЄПС), і погодитися із І. Солоненко, яка вважає, що ЄПС, яка була запущена в 2003-2004 рр., здійснила набагато сильніший акцент на демократизації, яка відображала еволюцію ЄС у глобального актора з просування демократії. Проте, порівняння політики розширення ЄС та його підхід до України за останні півтора десятиліття дозволяє виокремити декілька важливих особливостей, які демонструють відсутність політики ЄС щодо України, в порівнянні щодо інших країн Центрально-Східної Європи³. П. Кубічек вважає, що ЄПС була розумним вибором для ЄС, оскільки вона визнавала бажання України зблизитися з Європою і, водночас, не пропонувала нічого конкретного в плані членства. Водночас, на його думку, незважаючи на зусилля ЄС у сприянні демократизації та зростанні «спільних цінностей» з Україною, Україна не досягла істотного прогресу на шляху до демократії⁴. І. Солоненко дотримується думки, що питання просування демократії актуалізувалося в порядку денному ЄС-Україна відносно недавно, оскільки упродовж більшої частини 1990-х рр. ЄС спрямовувався на стабільність і реформи ринкової економіки, а не на політичні трансформації.

Погодимося з думкою західних дослідників Ф. Шіммельффенніга і Х. Шольца, що використовуючи політичну обумовленість, ЄС зумовлює прийняття тією чи іншою країною демократичних правил і практик, які повинні призвести до членства в ЄС. На думку цих дослідників, найбільш загальна гіпотеза політичної обумовленості може бути сформульована наступним чином: рівень демократії у сусідніх країнах ЄС збільшується із розміром і авторитетом умовного стимулу з боку ЄС⁵. Х. Граббе вважає, що після етапу розширення в 2004 р. ЄС прагнув проектувати свою «перетворюючу силу»⁶ далі на схід. Дослідниця К. Волчук підсумовує, що ЄПС була спрямована на «зміцнення стабільності і процвітання» шляхом стимулювання полі-

тичних та економічних реформ по сусідству з ЄС⁷. У свою чергу, західна дослідниця С. Стюарт наголошує на більш цілісному підході ЄС щодо просування демократії в Україні, навіть й без ознак його високого пріоритету в ЄС⁸. На думку С. Стюарт, у сфері електоральної демократії, ЄС, передусім, активно підтримує організацію вільних і справедливих виборів, доказом чого стала допомога у виробленні компромісу між конфліктуючими сторонами під час «помаранчевої революції»⁹. Дж. Рейнхарт вважає, що після «помаранчевої революції» ЄС пояснив стимули і умови сприяння демократії для України у спеціальному плані з десяти пунктів для України, в якому йшлося, зокрема, що «(...) нова прихильність демократії і реформам відкрила нові перспективи для відносин між ЄС і Україною»¹⁰. Характерно, що І. Солоненко звертає увагу на те, що попри успіхи ЄС у поширенні демократії в Україні, мали місце й недоліки, оскільки стратегічні зобов'язання для української інтеграції з боку ЄС були відсутні, а інструменти, які застосовувалися в ЄС не повною мірою відповідали цілям ЄС для своєї зовнішньої політики¹¹. Погодимося із І. Солоненко, що тривалі проблеми із демократизацією в Україні після «помаранчевої революції» створили середовище, яке погано піддається стимулам, запропонованим Європейським Союзом¹². У цілому слід говорити про доволі обмежену роль ЄС у просуванні демократії щодо України.

Вплив Польщі на політику поширення демократії ЄС щодо України

Польща використала політичні і ідеологічні застави ЄС для просування своєї зовнішньої політики щодо України. Офіційна Варшава виступає за подальше розширення ЄС і, в кінцевому результаті, приєднання України до ЄС. Це зусилля призвело до часткових результатів. Щоправда, Польща не закликала до якнайшвидшого вступу України або про швидкий початок переговорів про приєднання, а до визнання перспективи українського членства з боку ЄС. Позиція Польщі полягала у тому, що перспектива членства в ЄС надасть відчутний імпульс для модернізації України.

Погодимося із думкою російського дослідника А. Мальгіна, що весь період з початку 1990-х рр. і аж до вступу до ЄС 1 травня 2004 р. для Польщі проходив під знаком «повернення до Європи». Це було не тільки і не стільки зовнішньополітичне завдання, але найважливіша частина будівництва нової національної і державної ідентичності. Польське повернення до Європи поступово змінювало внутрішню організацію життя країни, при цьому самий процес повернення був відносно простим з точки зору інструментарію. Польща зробила зусилля до максимально швидкого підключення до наявних європейських і євроатлантичних інститутів¹³. На думку західних дослідників Н. Копсі і К. Поморської, існували яскраві амбіції з боку польських

політиків та широкої зовнішньополітичної спільноти в Варшаві, щоб бути з-поміж тих, хто буде формуватиме східну політику ЄС, не в останню чергу через історичний досвід Польщі з її сусідами¹⁴.

Погодимось із дослідницькою думкою, що багато факторів сприяли змінам у підході з боку ЄС у сприянні демократії щодо безпосередніх сусідів, однак вплив нових членів ЄС виявився вагомим. На думку українських дослідників О. Сушка і О. Пристайко, зацікавленість Польщі у підтримці своїх безпосередніх сусідів була сильнішою, ніж щодо інших країн, зважаючи на історію, культуру, географічне положення між Сходом і Заходом, а також значну польську меншину в цих країнах¹⁵. Польські дослідники Г. Громадзький і Л. Весолій, дотримуються думки, що роль нових держав-членів ЄС стала особливо помітною під час «помаранчевої революції» в Україні. Офіційні Вільнюс і Варшава рішуче підтримували демократизацію Білорусі і України, а Литва і Польща мали тісні контакти з демократичною опозицією та громадянським суспільством у цих країнах¹⁶. Позиція Польщі полягала навіть у тому, щоб піддавати критиці підхід обумовленості ЄС щодо своїх східних сусідів, стверджуючи, що цей підхід не співвідноситься з новою ситуацією в ЄС після розширення ЄС в 2004 р.¹⁷

На думку західної дослідниці П. Поспієшної, найбільш відчутним результатом польських зусиль зі зміни підходу ЄС щодо сприяння демократії є створення східноєвропейського виміру і політики Східного партнерства. З цими двома ініціативами нові держави-члени ЄС виступили за сильну присутність сприяння демократії у порядку денному ЄС і більший акцент на східних сусідах ЄС¹⁸. Аналогічну думку підтримує польська дослідниця Б. Война, котра вважає, що держави Східної Європи, враховуючи їх політичні чи соціально-економічні зв'язки, займають особливе місце у зовнішній політиці Польщі. Їх стабілізація через демократизацію і побудову ринкової економіки є однією з найважливіших цілей Польщі після 1989 р.¹⁹

Західні дослідники К. Лондхурст і М. Заборовський позитивно відзначають роль «помаранчевої революції» у формуванні впливу Польщі на поширення демократії Європейським Союзом щодо України. На їх думку, ці події сприяли поглибленню зближення Польщі та України²⁰. Слід підтримати цих дослідників у тому, що, Польща, як держава, яка сама нещодавно пройшла через трансформацію, мала обмежені можливості для сприяння демократії на своєму східному кордоні. Усвідомивши ці обмеження, Польща прагнула до інтернаціоналізації порядку денного своєї зовнішньої політики і заручитися підтримкою ЄС і США. На думку К. Лондхурста і М. Заборовського, Польща чітко усвідомлювала, що ЄС володіє кращими можливостями для перетворення України, ніж США²¹. Щоправда, для досягнення цієї мети ЄС буде змуше-

ний використати свій найпотужніший трансформаційний інструмент – обіцянку членства, яка у свій час була використана у випадку з Польщею²². К. Лондхурст і М. Заборовський оцінюють роль Польщі під час і після помаранчевої революції як вмилу і гнучку, яка допомогла повернути більше уваги до України у рамках ЄС, намагаючись активізувати політику ЄС щодо України²³.

Для того щоб зрозуміти як Польща буде впливати на формулювання і реалізацію «східної політики» ЄС, необхідно врахувати внутрішні фактори, що визначають зовнішньополітичне сприйняття польської еліти. Польський дослідник Я. Корейба робить спробу виявлення ролі, яку Польща має намір грати щодо країн «нової Східної Європи», а також визначення та аналізу історичних передумов бачення обстановки в регіоні і його ідеологічної мотивації²⁴. Я. Корейба вважає, що для розуміння впливу Польщі на формулювання і реалізацію східної політики ЄС, потрібно врахувати внутрішньополітичні фактори, що визначають зовнішньополітичне сприйняття польської еліти. У «Стратегії національної безпеки» Польщі наголошується, що «динаміка процесів демократизації та економічної трансформації у Центральній, Східній та Південній Європі і воля багатьох держав цих регіонів увійти до НАТО та ЄС сприяють зміцненню миру і стабільності на континенті. Підтримуючи ці процеси, особливо у відносинах з Україною і Молдовою, державами Західних Балкан і Південного Кавказу, Польща розвиває партнерське співробітництво з цими державами з метою посилення їх прагненні до демократичного розвитку²⁵. Польський дослідник Й. Стрийск, вважає, що Польща сприймає Україну як свого стратегічного партнера і гаряче підтримує процес соціальних і економічних реформ, які почалися в Україні. Водночас, Польща здатна запропонувати щось більше, ніж чисто матеріальна допомога, оскільки вона має свій власний багатий досвід в області системної трансформації та європейської інтеграції²⁶. На думку Я. Корейби, сучасна Польща об'єктивно володіє справжнім потенціалом внесення інновацій в політику ЄС щодо країн пострадянського простору²⁷.

Просування демократії у зовнішній політиці Польщі щодо України

Питання поширення демократичних стандартів Польщею щодо України постало ще на початку 1990-х рр., прикладом чого була пропозиція тогочасного міністру закордонних справ Польщі К. Скубішевського визначити і впровадити «європейські стандарти» у двосторонні відносини зі східними сусідами²⁸. Західний дослідник М. Клатт вважає, що угоди про асоціацію з ЄС викликали подальшу масивну передачу правил і практики з ЄС в країни-кандидати²⁹. М. Клатт вважає, що Польща та інші нові держави-члени ЄС успішно довели ЄС свою роль у східному сусідстві ЄС у

тому числі під час «кольорових революцій» в Україні і Грузії. Роль Центральної та Східної Європи у мирних революціях і перетвореннях на шляху до демократії та ринкової економіки впливає на їх оцінку значення у дизайні зовнішньої політики. Слід погодитися з думкою М. Клатта, що в розумінні конкретних умов країни в яку експортується демократія Польща найкраще підходить для розробки моделі демократії, яку ЄС прагне там просувати³⁰.

Погодимось із розповсюдженою дослідницькою думкою, що у політиці розширення ЄС Польща виступала ключовою країною в демонстрації успіху політичних реформ для всього пострадянського простору. Упродовж 2000-2004 рр. Фрідом Хаус визначив для Польщі перше місце в рейтингу з політичних прав та друге місце з громадянських свобод³¹.

Погодимось із чисельною дослідницькою думкою, що для ЄС Україна має важливе значення для безпеки всього посткомуністичного континенту. Польща неодноразово підкреслювала свою підтримку можливому членству України в ЄС і НАТО, і активно залучається у формування політики ЄС щодо східних сусідів. Беручи ці дипломатичні зусилля до уваги, допомога в будівництві демократії стала потенційним інструментом зовнішньої політики Варшави³².

На думку західної дослідниці П. Поспієшної, починаючи з 2006 р. польська зовнішня допомога класифікувалася на дві основні частини: 1) допомога з метою розвитку і 2) підтримка процесу розбудови демократії та громадянського суспільства. Погодимось із П. Поспієшною, що ця класифікація може означати, що програми допомоги, які здійснювалися польським МЗС відносяться не лише до дій, які можуть бути кваліфіковані як офіційна допомога задля розвитку, а й охоплювати підтримку демократії³³. На думку П. Поспієшної, цілі польського уряду щодо надання допомоги полягають у сприянні демократичним стандартам, верховенству закону, належного управління та поваги прав людини та зміцнення незалежності громадянського суспільства у країнах-отримувачах. Нова польська стратегія передбачає необхідність активнішої участі Польщі у процесах демократизації Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії. Після затвердження нова стратегія мала замінити існуючі стратегії 2003 р.³⁴ Слід погодитися з переконанням П. Поспієшної, що діяльність Польщі з просування демократії відображає зростаючий консенсус донорів і віри, що стійкий економічний розвиток країн, які отримують допомогу, залежить від прогресу у функціонуванні державних інститутів, а також дотриманні демократичних стандартів і прав людини. П. Поспієшна наводить приклад офіційних документів польського МЗС, в яких наголошується на важливості взаємодії між зовнішнім сприянням демо-

кратії і покращенням соціально-економічної ситуації у країнах-одержувачах. Це підсилюється тим, що Польща продемонструвала «порівняльну перевагу», оскільки Польща була у свій час одержувачем західної допомоги і лідером у забезпеченні демократичних змін у посткомуністичному регіоні³⁵.

Польські урядовці наголошували можливості польського посередництва в поширенні демократії на схід європейського континенту. На думку більшості дослідників, як, наприклад П. Поспієшної, Україна є ключовим отримувачем польської допомоги. «Помаранчева революція» в Україні і втягнення Польщі ще раз довели впливову роль польської зовнішньої політики. Щоправда, постає питання чи двостороння допомога, яку надає Польща для Білорусі та України, може бути класифікована як сприяння демократії, оскільки бюджет польського МЗС не передбачає статті «сприяння демократії»³⁶. На думку П. Поспієшної, Польща надає допомогу іншим країнам на знак визнання свого досвіду як головного одержувача іноземної допомоги під час процесу трансформації з боку західних країн і міжнародних організацій у боротьбі за свободу, що є «привілеєм і обов'язком» для Польщі у наданні допомоги іншим³⁷. Більшість неурядових організацій спрямовують свою діяльність на розвиток інститутів громадянського суспільства, з огляду на що, зусилля польського уряду з надання допомоги у будівництві демократії в пріоритетних країнах-реципієнтах, особливо в посткомуністичному регіоні, була б менш помітна без цих партнерів³⁸.

На думку П. Поспієшної, польські неурядові організації відігравали важливу роль у лобюванні уряду затвердити державну програму допомоги, яка почала свою діяльність у 2004 р. Вони підтримували тезу, що допомога з польських джерел, а не залежність від західного фінансування, зробить Польщу більш серйозним поширювачем демократії. Ця вимога була одним з головних аргументів, який використовувався неурядовими організаціями³⁹.

Отже, можна зробити висновок, що, по-перше, ЄС приділив значну увагу проблемі просування демократії у своїй зовнішній політиці щодо України. По-друге, Польща спромоглася вплинути на політику поширення демократії Європейським Союзом щодо України. По-третє, Польща відіграла вагомий роль і продемонструвала ефективність у сприянні Європейському Союзу у політиці поширення демократії щодо України.

¹Solonenko I. External democracy promotion in Ukraine: the role of the European Union / I. Solonenko // Democratization. – 2009. – Vol. 16, № 4. – P. 712.

²Solonenko I. External democracy promotion in Ukraine: the role of the European Union. Вказана праця. – P. 712.

³Так само. – P. 713.

⁴Kubicek P. Ukraine and the European Neighborhood Policy: Can the EU Help the Orange Revolution Bear Fruit? / P. Kubicek // East European Quarterly. – 2007. – Vol. XLI, №1. – P. 1-2.

⁵Schimmelfennig F. Legacies and Leverage: EU Political Conditionality and Democracy Promotion in Historical Perspective / F. Schimmelfennig, H. Scholtz // Europe-Asia Studies. – 2010. – Vol. 62, № 3. – P. 445.

⁶Цит. за Wolczuk K. Implementation without Coordination: The Impact of EU Conditionality on Ukraine under the European Neighbourhood Policy / K. Wolczuk // Europe-Asia Studies. – 2009. – Vol. 61, № 2. – P. 187.

⁷Wolczuk K. Implementation without Coordination: The Impact of EU Conditionality on Ukraine under the European Neighbourhood Policy / K. Wolczuk // Europe-Asia Studies. – 2009. – Vol. 61, № 2. – P. 188.

⁸Stewart S. EU Democracy Promotion in the Eastern Neighbourhood: One Template, Multiple Approaches / S. Stewart // European Foreign Affairs Review. – 2011. – №16. – P. 607.

⁹Stewart S. EU Democracy Promotion in the Eastern Neighbourhood: One Template, Multiple Approaches. Вказана праця. – P.611.

¹⁰Reinhard J. EU Democracy Promotion through Conditionality in its Neighbourhood: The Temptation of Membership Perspective or Flexible Integration? / J. Reinhard // Caucasian Review of International Affairs. – 2010. – Vol. 4(3). – P. 205.

¹¹Solonenko I. The European Union as Democracy Promoter: The Case of Ukraine / I. Solonenko // The Romanian Journal of Political Sciences. – 2005. – № 2. – P. 64.

¹²Цит за Stewart S. Democracy promotion before and after the 'colour revolutions' / S. Stewart // Democratization. – 2009. – Vol. 16, № 4. – P. 653.

¹³Мальгин А. Россия и Польша: сквозь призму «восточной политики» Евросоюза/ А. Мальгин // Восточная Европа. Перспективы. – 2011. – № 2. – С. 8.

¹⁴Copsey N. Poland's power and influence in the European Union: The case of its eastern policy / N. Copsey, K. Pomorska // Comparative European Politics. – 2010. – Vol. 8, № 3. – P. 305.

¹⁵Sushko O., Prystayko O. "Western Influence." In Revolution in Orange: The Origins of Ukraine's Democratic Breakthrough, ed. Anders Åslund and Michael McFaul. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2006.

¹⁶Цит за Pospieszna P. When Recipients Become Donors: Polish Democracy Assistance in Belarus and Ukraine / P. Pospieszna. A Dissertation Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Department of Political Science in the Graduate School of The University of Alabama. Tuscaloosa, Alabama, 2010. – P.141.

¹⁷Там само. – P. 142.

¹⁸Там само. – P. 145.

¹⁹Война Б. Восточное партнерство новая инициатива сотрудничества ЕС с восточными соседями / Б. Война // Европа. – 2009. – Т. 9, № 1(30). – С. 38.

²⁰Longhurst K. The New Atlanticist. Poland's Foreign and Security Policy Priorities / K. Longhurst, M. Zaborowski. The Royal Institute of International Affairs, 2007. – P. 67.

²¹Там само. – P. 72.

²²Там само. – P. 72-73.

²³Там само. – P. 90.

²⁴Корейба Я. Историко-идеологические основы внешней политики Польши в отношении европейских стран бывшего СССР / Я. Корейба // Восточная Европа. Перспективы – 2011. – № 2. – С.63-64.

²⁵Корейба Я.В. Концептуальные основы внешней политики Польши в отношении европейских стран постсоветского пространства / Я. Корейба // Вестник МГИМО-Университета. – 2011. – № 6 (21). – С. 234-235.

²⁶Stryjek J. Poland's Cooperation for Development / J. Stryjek // Year book of Polish Foreign Policy. – 2007. – №1. – P. 279.

²⁷Корейба Я. Историко-идеологические основы внешней политики Польши в отношении европейских стран бывшего СССР. Вказана праця. – С. 63-64.

²⁸Klatt M. Poland and its Eastern Neighbours: Foreign Policy Principles / M. Klatt // Journal of Contemporary European Research. – 2001. – Vol. 7, № 1. – P.9-10.

²⁹Там само. – P. 10.

³⁰Там само. – P. 10.

³¹Freedom in the World Country Report. Poland (2002; 2003; 2004; 2005). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=21&year=2007>

³²Pospieszna P. When Recipients Become Donors Polish Democracy Assistance in Belarus and Ukraine / P. Pospieszna // Problems of Post-Communism. – 2010. – Vol. 57, № 4. – P.5.

³³Pospieszna P. When Recipients Become Donors: Polish Democracy Assistance in Belarus and Ukraine / P. Pospieszna. A Dissertation Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Department of Political Science in the Graduate School of The University of Alabama. Tuscaloosa, Alabama, 2010. – P. 126.

³⁴Там само. – P. 127.

³⁵Pospieszna P. When Recipients Become Donors Polish Democracy Assistance in Belarus and Ukraine. Вказана праця. – P. 5-6.

³⁶Pospieszna P. When Recipients Become Donors: Polish Democracy Assistance in Belarus and Ukraine / P. Pospieszna. A Dissertation Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Department of Political Science in the

Graduate School of The University of Alabama. Tuscaloosa, Alabama, 2010. – P.130.

³⁷Pospieszna P. When Recipients Become Donors Polish Democracy Assistance in Belarus and Ukraine. Вказана праця. – Р.6.

УДК: 327:323.28

ТЕРОРИЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Геннадій Новоскольцев. Тероризм як глобальна проблема сучасності. На межі XX-XXI століть феномен тероризму істотно змінився: сталася його транснаціоналізація, що значно підвищило міру небезпеки загрози. Тероризм, мотивований соціальними, релігійними, ідеологічними та політичними причинами, активно взаємодіє з різними формами організованої злочинності, такими, як наркобізнес, незаконна торгівля зброєю, легалізація прибутків, отриманих злочинним шляхом. В умовах трансграничного характеру терористичної загрози особливого значення набув чинник налагодження повноцінної міжнародної співпраці на регіональному та глобальному рівнях. Проте відсутність міжнародно-визнаного визначення поняття «тероризм» створює можливість для політики «подвійних стандартів».

Ключові слова: тероризм, терорист, терористична група, злочин, насильство, примус.

Геннадий Новоскольцев. Тероризм как глобальная проблема современности. На рубеже XX-XXI веков феномен терроризма существенно изменился: случилась его транснационализация, что значительно повысило меру опасности угрозы. Терроризм, мотивированный социальными, религиозными, идеологическими и политическими причинами, активно взаимодействует с разными формами организованной преступности, такими, как наркобизнес, незаконная торговля оружием, легализация прибылей, полученных преступным путем. В условиях трансграничного характера террористической угрозы особое значение приобрел фактор налаживания полноценного международного сотрудничества на региональном и глобальном уровнях. Однако отсутствие международно-признанного определения понятия «терроризм» создает возможность для политики «двойных стандартов».

Ключевые слова: терроризм, террорист, террористическая группа, преступление, насилие, принуждение.

Gennadiy Novoskolcev. Terrorism as Global Problem of Contemporaneity. On the border of XX-XXI of centuries the phenomenon of terrorism substantially changed: happened him transnationalization, that promoted the measure of danger of threat considerably. The of terrorism explained by social, religious, ideological and political reasons actively co-operates with the different forms of

³⁸Там само.

³⁹Там само.

© *Геннадій Новоскольцев*
(м. Харків)

the organized crime, such, as a drug dealing, illegal trade in arms, legalization of the incomes got a criminal way. In of the conditions of transfrontal character of terrorist threat of the special value the factor of adjusting of valuable international cooperation purchased on regional and global levels. However of absence of the internationally – confessed determination of concept "terrorism" creates possibility for the policy of «double standards».

Key words: terrorism, terrorist, terrorist group, crime, violence, compulsion.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нелегко дати визначення тероризму, оскільки іноді в це поняття вкладається різне значення. Сучасне суспільство зіткнулося з багатьма видами тероризму, а тому цей термін позбувся чіткого смислового навантаження. Під тероризмом розуміють і чисто карні викрадення людей з метою викупу, і вбивства на політичному ґрунті, і жорстокі методи ведення війни, і викрадення літаків, і шантаж, тобто акти насильства, спрямовані проти власності та інтересів громадян. Існує більше ста визначень терору й тероризму, але жодне з них не є досить вдалими. Слово терор походить із латинської мови: *terror* – страх, жах¹. Дійсно, будь-які дії терориста (навіть не пов'язані зі вбивством) завжди припускають насильство, примус, загрозу. Головний засіб досягнення мети для будь-якого терориста – це залякування, створення атмосфери страху й невпевненості, наведення жаху. Зважаючи на крайню громадську небезпеку та жорстокість актів терору, їх антисоціальність і антигуманність, тероризм можна визначити як громадський феномен, що полягає в протиправному використанні крайніх форм насильства або загрози насильством для залякування супротивників з метою досягнення конкретних цілей.

Аналіз останніх досліджень із даної проблеми. Автором тривалий час здійснюється всебічне дослідження проблеми боротьби з міжнародним тероризмом. Суттєвим доробком в цій площині є праці В.В. Крутова, В.Ф. Антипенка, С.І. Качура, В.П. Смельянова, О.В. Зернецької, Ю.В. Землянського.

Формулювання мети та завдань статті. Враховуючи актуальність проблеми, автор ставить за мету проаналізувати тероризм як глобальну проблему сучасності. Поставлена мета визначила необхідність розв'язання наступних завдань – вияви-